

Vastine Klaus Kultille

PER-ERIK LÖNNFORS

Kauppat. maist., M.A.

Klaus *Kultti* arvostelee Kansantaloudellisessa aikakauskirjassa 4/1999 kirjaani »Pelastakaa maailma – polttakaa taloustieteen oppikirjat» (WSOY, 1999). Hän kirjoittaa: »Minulle jää täysin epäselväksi, mikä *Lönnforsin* tavoite ja sanoma on». Olen pahoillani. Kirja on suunnattu älyllisille ja vastaanottavaisille lukijoille.

Ensin tavoitteesta. Kultti tarjoaa selitykseksi ikääni: »Olisiko niin, että *Lönnforsin* huoli maailmasta on aitoa, mutta kun hän on jo vanha mies hänellä on pakottava tarve löytää vastauksia nopeasti». Tämä on vastaansanomaton tulkinta. Ikäni on 64. Pyydän anteeksi.

Toiseksi selitykseksi Kultti ehdottaa, että »*Lönnfors* pyrkii kirjallaan ottamaan rahat pois suurta epävarmuutta monimutkaisessa maailmassa tuntevilta helppoja selityksiä etsiviltä ihmisiltä». Taloustieteilijöiden luulisi ilman empiirisiä todistuksia tietävän, ettei viidentoista prosentin veronalainen kirjailijapalkkio riitä pitkälle motiivina yhteiskunnallisen kirjallisuuden julkaisemiselle.

Kultin ongelma lienee, että hän etsii »jonkinlaista rationaalista selitystä sille, miksi *Lönnfors* on kirjansa kirjoittanut». Inhimillisen toiminnan motiivien etsiminen on harvinaista ta-

loustieteilijälle, jolle »rationaalisen edustavan agentin idea» kuuluu hänen tieteensä a priori perusolettamuksiin (KAK 4/1999 s. 885). Valitaan, jos en mahdu kaavaan. Toivottavasti olen eksternaliteetti.

Voisiko motiivini olla niin taloudellisesti epärationaalinen kuin taloustieteilijöiden ärsyttäminen. Mutta jos siinä olen onnistunut, toimintani onkin ollut rationaalista, vaikka tavoitteeni ei olekaan sitä (katso »Zweckrationalität»). Yhdenkin taloustieteellisen ajatuksen puutteelliseksi osoittamisen pidän kuitenkin rationaalisena.

Koska ihminen itse on huono tulkitsemaan omia motiivejaan, jätän asian Kultin arvailujen varaan. Hänen tarjoamista vaihtoehtoista valitsisin iän, jos nyt vaikuttimeni ylipäättään kiinnostavat lukijoita niin paljon kuin Kultti näyttää olettavan.

Sitten sanomaani. Sanomia on useitakin, vaikka ne ehkä esseistisen tyylin takia eivät helposti avaudu kaikille lukijoille. Olen pyrkinyt noudattamaan KAK:n numerossa 4/1999 (s. 887) taloustieteilijöille suositeltua »vapaata ajatuksenkulkua»: »Vapaa leikkely erilaisten lähtökohtien ja ideoiden kanssa on suositelta-

vaa». Ilokseni monet lukijat ovat hyväksyneet tämän (katso WSOY:n arvostelukansio).

Sattumalta monet ajatuksistani esiintyvät muiden ilmaisemina samassa KAK:n numerossa kuin Kultin arvostelu. Toistan niistä muutama.

»Aika on siis ajanut ohi nykyisen makrotalousteorian. Siihen luen myös nykyisen uuden klassisen makrotalousteorian» (Jouko Paunio, s. 696, mutta hän on myös jo vanha mies).

»Deflaatiosta on tullut puheenaihe ja siten myös vakavasti otettava kehitysvaihtoehto» (Jaakko Kiander, s., 721).

»Uuden politiikkaregiimin eräs keskeinen piirre on se, että rahapolitiikka on keskitetty ylikansalliseen instituution, Euroopan keskuspankin (EKP) käsiin, kun taas päätösvalta muilla politiikkalohkoilla on edelleen pääasiassa kansallisella tasolla» (Sixten Korkman, s. 733).

»Taloustieteen mallit ja teorit ovat loogisia mutta eivät järkeviä» (Andrew Schotter Mika Lindenin siteeraamana, s. 885).

»Ekonomistin työura edistyy parhaiten jos hän keskittyy valtavirtataloustieteen muodikkaisiin teemoihin» (Mika Linden, s. 886).

»Osasyllisenä tähän outoon tilaan on akateemisten taloustieteilijöiden taipumus asettaa teoreettiset (ts. matemaattiset) mallit aivan liian tärkeään asemaan» (Mika Linden, s. 886).

KAK:n numerossa 1999/4 kosketellaan myös erästä ongelmaa, jonka olen ottanut esiin kirjassani ja johon toivoisin taloustieteilijöiden vakavaa kommenttia. Se on tietoteknologian kasvuvaikeus, jonka arvioiminen Heikki A. Loikkasen mukaan (s. 850) on aineistojen puutteen takia melko harvinaista. Kuitenkin erään tutkimuksen mukaan noin kolmannes kokonaistuotavuuden kasvusta johtui mallien residuaalina olleesta yleisestä teknisestä kehityksestä.

Vapaasti leikitellen yhdistän tämän ilmiön erääseen markkinatalousjärjestelmän mielestäni

suurimpaan ongelmaan, nimittäin tulonjakoon. Kuten kirjassani totean, eräs palkkatyön funktio on ollut tulojen (ts. taloudellisen kasvun tulojen) jakaminen ihmisten kesken. Mutta tämä ei onnistu, jos työn yhä enemmän tekevät koneet, robotit ja tietokoneohjelmat. Kun (hyvin palkattua) työtä ei riitä kaikille, entistä suurempia paineita kohdistuu rahapalkkajärjestelmään, joka jakaa tuloja työpanoksen mukaan.

Pasi Kuoppamäen kirjoituksessa (KAK s. 846) todetaan, että perinteiset panokset työ, pääoma ja maa selittävät vain puolet tuotannon kasvusta. Mitä kehittyneempi talous, sitä suurempi on residuaali eli tekninen kehitys. Minkä periaatteen mukaan sen tuloksena aikaansaatu taloudellinen kasvu jaetaan ihmisten kesken?

Tarvitaan ilmeisesti uusia tulonjaon kriteereitä kuin palkkatyö. Tästä seuraa toinenkin ongelma. Yhteiskunnan yhteisiä kustannuksia on perinteisesti rahoitettu työtuloja verottamalla. Kun tulonmuodostus yhä enemmän saadaan aikaan muulla kuin palkkatyöllä jäävät vanhat verotusperusteet puutteellisiksi. Tuloverot eivät riitä, tai nousevat sietämättömän korkeiksi.

Professori Christian Grönroos on hiukan toisesta näkökulmasta kiinnittänyt huomiota samaan ongelmaan (Ekonomi 1/2000): »Den naturliga på arbete baserade köpkraften räcker inte till för att konsumera allt som produceras... Effektivare företag skapar som regel inte mer arbete i syfte att förse större mängder potentiella konsumenter med köpkraft för sina och andras varor och tjänster... Med färre sysselsatta blir samhällets möjligheter till skatteuttag allt sämre, och därmed minskar förutsättningarna att med inkomstöverföringar stimulera den köpkraft som företagen tidigare genom masssysselsättning på naturlig väg åstadkom... Varken företag eller samhällets beslutsfattare tycks klara av att lösa situationen.».

Onko analyysi väärä? Jos on, missä on vika?